

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

ISABEL ALLENDE

Caietul Mayei

Traducere din spaniolă de
CORNELIA RĂDULESCU

HUMANITAS
fiction

*AdoleŃenșilor din tribul meu:
Alejandro, Andreea, Nicole, Sabrina, Aristoteles Ńi Achilles*

*Tell me, what else should I have done?
Doesn't everything die at last, and too soon?
Tell me, what is it you plan to do
with your one wild and precious life?*

Spune-mi, ce-ar fi trebuit să mai fac?
Până la urmă nu mor toate, și atât de repede?
Spune-mi, ce-ai de gând să faci
Cu viața ta prețioasă, sălbatică, unică?

MARY OLIVER,
The Summer Day

VARA

Ianuarie, februarie, martie

Acum o săptămână, în aeroportul din San Francisco bunică-mea m-a îmbrățișat fără să verse o lacrimă și mi-a reamintit, dacă puneam cât de cât preț pe viața mea, să nu vorbesc cu nimeni cunoscut până când nu vom avea certitudinea că dușmanii mei nu mă mai caută. Bunica mea Nini e paranoică, la fel ca toți locuitorii Republicii Populare Independente Berkeley, urmăriți deopotrivă de guvern și de extraterestri, numai că în cazul meu nu exagera deloc și nici o precauție nu era în plus. Mi-a dat un caiet cu o sută de file ca să țin jurnalul vieții mele, așa cum am făcut de la opt la cincisprezece ani, când destinul meu s-a succit. „Vei avea timp din belșug să te plictisești, Maya. Profită ca să scrii tâmpeniile monumentale pe care le-ai făcut, poate așa o să-ți fie totul mai clar“, mi-a spus. Există mai multe jurnale de-ale mele, sigilate cu scotch, pe care bunicul le păstra sub cheie în biroul său și pe care Nini le ține acum într-o cutie de pantofi sub pat. Acesta ar fi caietul cu numărul 9. Nini crede că-mi vor fi de folos când voi merge la psihanalist, căci conțin toate cheile care mi-ar scoate la lumină personalitatea; dacă le-ar fi citit ar ști că ele conțin un noian de povești în stare să-l bage în ceață pe însuși Freud. În principiu, bunică-mea n-are încredere în profesioniștii care câștigă cu ora, dat fiind că rezultatele rapide nu le convin. Face totuși o excepție cu psihiatrii, pentru că unul din ei a salvat-o de depresie și de capcanele magiei, asta atunci când i-a venit ideea să comunice cu morții.

Am băgat caietul în rucsac ca să n-o jignesc, n-aveam de gând să-l folosesc, dar aici timpul chiar că se lungește și scrisul

e o modalitate de a umple orele. Prima săptămână de exil a fost tare lungă pentru mine. Mă aflu pe o insuliță aproape invizibilă pe hartă și în plin Ev Mediu. Mi-e greu să scriu despre viața mea pentru că nu știu cât îmi amintesc și cât e rodul imaginației; adevărul strict poate fi searbăd, drept care, pe nesimțite, îl modific sau îl exagerez, însă mi-am propus să corijez acest defect și să mint cât mai puțin. Așa se face că acum, când până și tribul yanomami din Amazonia folosește computerul, eu scriu de mână. Pesemne cu litere chirilice, căci nici eu nu reușesc să le descifrez, dar cred că va merge tot mai bine pe măsură ce voi umple paginile. Să scrii e ca și cum ai merge pe bicicletă: nu se uită, chiar dacă au trecut ani. Eu încerc să merg în ordine cronologică, căci e nevoie de oarece ordine și mi-am zis c-o să fie mai ușor, numai că mai pierd șirul, o iau pe alături, îmi aduc aminte de ceva important mai încolo, dar nu mai am cum să intercalez asta. Memoria mea se învâрте în cercuri și în spirale și face salturi la trapez.

Mă cheamă Maya Vidal, sunt o fată de nouăsprezece ani, necăsătorită, fără iubit, asta din lipsă de ocazii, nu că aș fi fițoasă, născută în Berkeley, California, cu pașaport american, temporar refugiată pe o insulă din sudul lumii. M-au botezat Maya pentru că Nini are o slăbiciune pentru India iar părinții mei nu s-au gândit la alt nume, deși au avut nouă luni de gândire. În hindi, *maya* înseamnă „vrajă, iluzie, vis“. N-are nici o treabă cu firea mea. Mi s-ar potrivi mai curând Atila, căci unde pun piciorul nici iarba nu mai crește. Povestea mea începe în Chile cu bunica Nini, cu mult înainte de a mă naște eu, căci, dacă ea n-ar fi emigrat, nu s-ar fi îndrăgostit de Popo și nu s-ar fi stabilit în California, taică-meu n-ar fi cunoscut-o pe măică-mea iar eu n-aș fi eu, ci o tânără chiliană cu totul altfel. Să vă spun și cum arăt. Un metru optzeci, cincizeci și opt de kile când joc fotbal și mai multe când nu fac mișcare, picioare musculoose, mâini împiedicate, ochi albaștri sau cenușii, în funcție de momentele din zi, cred că blondă, dar nu sunt sigură pentru că nu mi-am mai văzut culoarea naturală de ani buni. N-am

moștenit aspectul exotic al bunică-mii – piele măslinie, cearcâne întunecate care-i dau un aer depravat – și nici pe al lui tata, dichisit ca un toreador și la fel de vanitos; nu semăn nici cu bunicul – magnificul meu Popo – pentru că din păcate nu e strămoșul meu biologic, fiind cel de-al doilea soț al lui Nini.

Semăn cu mama, cel puțin la înălțime și culoare. Nu era o prințesă din Laponia, așa cum credeam eu când eram tare mică, ci o stewardesă daneză de care tata, pilot de linie, s-a amoresat în aer. Era prea tânăr ca să se însoare, dar i-a intrat în cap că era iubirea vieții lui și s-a ținut de capul ei până ce femeia a cedat plictisită. Sau pentru că rămasese însărcinată. Fapt e că s-au căsătorit și au regretat după nici o săptămână, dar au rămas împreună până m-am născut. La câteva zile după naștere, în timp ce bărbatul ei zbura, mama și-a făcut valizele, m-a pus într-o păturică, a chemat un taxi și a mers acasă la bunicii mei. Nini era la San Francisco să protesteze împotriva Războiului din Golf, dar Popo era acasă și a preluat pachetul pe care i l-a predat fără multe explicații, că taxiul aștepta. Nepoțica îi încăpea în palmă. Nu mult după aceea, daneza a trimis prin poștă actele de divorț și ca bonus renunțarea la custodie. Pe mama o cheamă Marta Otter și am cunoscut-o în vara în care împlineam opt ani, când bunicii m-au dus în Danemarca.

Sunt în Chile, țara bunicii mele Nidia Vidal, acolo unde oceanul mușcă din pământ și continentul sud-american se desface în insule. Mai exact, sunt în Chiloé, care e o parte a Regiunii Lacurilor, între paralela 41 și 43 latitudine sudică, un arhipelag de vreo nouă mii de kilometri pătrați și două sute de mii de locuitori, cu toții mai scunzi decât mine. În mapudungun, care e limba băștinașilor de aici, Chiloé înseamnă tărâmul căhuililor, adică niște pescăruși gălăgioși cu capul negru, dar ar trebui să se numească tărâmul lemnului și al cartofilor. În afară de Insula Mare, unde se găsesc orașele cele mai populate, există multe insule mici, multe dintre ele nelocuite. Unele sunt grupate câte trei sau patru și atât de apropiate, că la reflux se unesc, dar eu n-am avut bafta să ajung acolo; sunt la o distanță de patruzeci și cinci de minute de

mers cu barca cu motor de satul cel mai apropiat – asta dacă marea e calmă.

Drumul meu din nordul Californiei spre Chiloé a început cu nobilul Volkswagen galben al bunică-mii, care din 1999 încoace a fost bușit de șaptesprezece ori, dar fuge ca un Ferrari. Am plecat într-o zi de iarnă, cu vânt și ploaie, când golful San Francisco își pierde culorile și peisajul parcă e desenat în tuș, alb-negru-gri. Bunică-mea conducea în stilul ei caracteristic, sacadat, înclăștată de volan ca de un colac de salvare, uitându-se mai mult la mine decât la drum și dându-mi ultimele instrucțiuni. Încă nu-mi spusese unde mă trimita exact; când făcuse planul pentru a mă pune la adăpost pronunțase doar cuvântul Chile. În mașină mi-a dat mai multe amănunte și mi-a dat și un pliant turistic amărât.

— Chiloé? Unde e asta?

— Ai acolo toate informațiile necesare, mi-a răspuns ea, indicându-mi pliantul.

— Pare cam departe...

— Cu cât mai departe, cu atât mai bine. În Chiloé am un prieten, Manuel Arias, singurul om de pe lume, în afară de Mike O'Kelly, căruia aș îndrăzni să-i cer să te ascundă un an sau doi.

— Un an sau doi! Nini, ai înnebunit!

— Uite ce e, fetiço, sunt momente când nu ai nici un fel de control asupra propriei vieți, lași lucrurile să treacă, atât. Iar asta e unul din momentele alea, mi-a declarat cu nasul în parbriz, încercând să se strecoare prin noianul de mașini de pe autostradă.

Am ajuns la aeroport în ultima clipă și ne-am despărțit fără sentimentalisme; ultima imagine pe care o păstrez de atunci e mașina Volkswagen care se depărta cu smucituri prin ploaie.

Am zburat câteva ore până la Dallas, înghesuită între geam și o grăsană care mirosea a arahide prăjite, apoi cu alt avion zece ore până la Santiago, trează și înfometată, amintindu-mi, cuge-tând și citind broșurica despre Chiloé, care lăuda peisajul,

bisericile de lemn și viața rurală. M-am îngrozit. Se revărsau zorile zilei de 2 ianuarie a acestui an, 2009 – un cer portocaliu deasupra Anzilor albaștri, definitiv, eterni și uriași –, când vocea pilotului a anunțat că ne pregăteam să coborâm. Și a apărut o vale verde, am văzut șiruri de copaci, ogoare semănate și, în depărtare, orașul Santiago unde s-au născut bunica și tata și unde se află o bucată misterioasă a istoriei familiei mele.

Știu puține lucruri despre trecutul bunică-mii, n-a prea vorbit despre asta, de parcă viața ei ar fi început atunci când l-a cunoscut pe Popo. În 1974, în Chile, îi murea primul soț, Felipe Vidal, la câteva luni după puciul militar care debarca guvernul socialist al lui Salvador Allende și instaura dictatura în țară. Pomenindu-se văduvă, a hotărât că n-avea de gând să trăiască într-un regim opresiv, așa că a emigrat în Canada împreună cu fiul ei Andrés, adică tatăl meu. Care nu poate nici el să-mi ofere mai multe amănunte, pentru că are prea puține amintiri din copilărie, dar își venerază și acum tatăl, de la care au rămas doar trei fotografii. „Nu-i așa că n-o să ne mai întoarcem?” o întrebase în avionul de Canada, acuzator. Avea nouă ani, se maturizase brusc în ultimele luni și voia explicații, pentru că-și dădea seama că mama încerca să-l protejeze cu jumătăți de adevăr și minciuni. Acceptase bărbătește vestea atacului de cord pe care-l suferise tatăl său și că acesta fusese îngropat fără ca să-și poată lua rămas-bun de la el. După care s-a trezit în avion în drum spre Canada. „Sigur că ne vom întoarce, Andrés“, îl liniștise mama, dar el n-o crezuse.

La Toronto au fost primiți de voluntari ai Comitetului pentru Refugiați, care le-au dat îmbrăcăminte potrivită și i-au instalat într-un apartament mobilat, cu paturile făcute și frigiderul plin. În primele trei zile, cât au ținut proviziile, mama și fiul au stat în casă, copleșiți de singurătate, dar în a patra a venit o asistentă socială care vorbea bine spaniola și i-a pus la curent cu beneficiile și drepturile de care se bucură orice locuitor al Canadei. Mai întâi și mai întâi au luat lecții intensive de engleză, copilul a fost înscris la școală; pe urmă Nidia

s-a angajat ca șoferiță, ca să nu primească pomană de la stat fără să muncească. Ocupația cea mai nepotrivită pentru Nini, care și acum conduce groaznic, darămite atunci.

Scurta toamnă canadiană a lăsat locul unei ierni polare, superbă pentru Andrés – care acum se numea Andy și descoperirea fericirea patinajului și a schiului –, dar insuportabilă pentru Nidia, care nu reușea să se încălzească și nici să treacă peste durerea de a-și fi pierdut bărbatul și țara. Starea de spirit nu i s-a schimbat nici la venirea primăverii, nici la apariția florilor de azi pe mâine, iscate ca prin minune din zăpadă. Se simțea lipsită de rădăcini și ținea valiza pregătită, așteptând să revină în Chile imediat ce s-ar fi sfârșit dictatura, nebănuind că aceasta avea să dureze șaisprezece ani.

Nidia Vidal a rămas la Toronto doi ani, numărând zilele și orele, până când l-a cunoscut pe Paul Ditson II, adică pe Popo al meu, profesor la Universitatea California de la Berkeley și care venise la Toronto ca să țină o serie de conferințe despre o planetă invizibilă, a cărei existență încerca s-o dovedească prin calcule poetice și salturi de imaginație. Era unul dintre puținii astronomi afro-americani într-o profesie în care albi sunt majoritari, o somitate în domeniul său și autor a mai multe cărți. În tinerețe petrecuse un an în Kenia, la lacul Turkana, unde studiasse megalitiții din regiune și dezvoltase teoria, bazată pe descoperiri arheologice, conform căreia aceste coloane de bazalt fuseseră observatoarele astronomice folosite cu trei sute de ani înainte de creștinism pentru a stabili calendarul lunar Borana, folosit și acum de păstorii din Etiopia și Kenia. Acolo, în Africa începuse să cerceteze cerul fără prejudecăți, și astfel i s-a născut bănuiala planetei invizibile, pe care mai apoi a tot căutat-o fără rezultat cu cele mai puternice telescoape.

Universitatea din Toronto îl cazase într-un apartament pentru oaspeți și îi închiriasse și o mașină printr-o agenție – așa se face că Nidia Vidal ajunsese să-l ducă cu mașina în timpul șederii sale acolo. Aflând că șoferița era chiliană, i-a spus că fusese la Observatorul La Silla din Chile, că în emisfera sudică

se pot vedea constelații necunoscute în nord, precum cele două galaxii ale Norului lui Magellan, Norul Mic și Norul Mare, și că acolo nopțile nepoluate și cu climă uscată sunt ideale pentru a scruta firmamentul. Așa s-a descoperit că galaxiile se grupează precum o pânză de păianjen.

Printr-o coincidență demnă de un roman, și-a terminat vizita în Chile în aceeași zi a anului 1974 în care ea și fiul ei plecau în Canada. Mă gândesc că poate s-au nimerit alături pe aeroport, așteptându-și fiecare zborul și fără a se cunoaște, dar ei pretind că așa ceva nu e cu puțință căci el ar fi remarcat-o pe femeia cea frumoasă, iar ea l-ar fi remarcat la rândul ei, pentru că pe atunci un negru atrăgea atenția în Chile, mai ales unul atât de înalt și de chipeș ca el.

Nidiei i-a fost de ajuns o săptămână de condus mașina cu pasagerul pe bancheta din spate pentru a-și da seama că omul era o combinație rară între o minte strălucită și o fantezie de visător, însă era total lipsit de simțul practic cu care se putea lăuda ea. Nini n-a reușit niciodată să-mi explice cum de ajunsese la această concluzie la volanul automobilului și în plin trafic, cert e că o nimerise din plin. Astronomul plutea la fel de pe altă lume precum planeta pe care o căuta pe cer; era în stare să calculeze cât ai clipi din ochi în cât timp ajunge pe Lună o navă spațială care merge cu 28 286 de kilometri la oră, dar nu știa cum funcționează un filtru de cafea. Ea nu mai simțise fiorul difuz al amorului de ceva ani, iar acest bărbat, foarte diferit de cei pe care-i cunoscuse în cei treizeci și trei de ani de viață, o intriga și o atrăgea.

Iar el, destul de speriat de stilul de condus al șoferiței, era la rândul lui atras de femeia care se ascundea sub o uniformă prea mare și o căciulă de vânător de urși. Nu era genul care să cedeze lesne impulsurilor sentimentale și, deși îi trecuse prin minte să o seducă, a renunțat la idee; era prea complicat. Dar Nini a mea n-avea nimic de pierdut, așa că s-a hotărât să ia inițiativa înainte ca el să-și termine seria de conferințe. Îi plăcea culoarea lui de mahon – voia să-l vadă tot – și presimțea că aveau ceva în comun: el, astronomia, ea, astrologia, care în

mintea ei erau cam tot aia. Și-a mai zis că ambii veniseră de departe ca să se întâlnească în partea asta a lumii și că destinele lor erau scrise în stele. Încă de pe atunci Nini a mea era dependentă de horoscop, însă nu a lăsat totul pe seama hazardului. Înainte de pasul decisiv făcuse oarece investigații, aflând că era burlac, cu o bună situație economică, sănătos și doar cu unsprezece ani mai mare ca ea, deși la prima vedere ai fi zis că e fică-sa, dacă ar fi fost de aceeași rasă. Mulți ani mai târziu, bunicul Popo îmi spunea răsând că dacă ea nu l-ar fi făcut knockout din prima ar fi și acum amoretat de stele.

Astfel că a doua zi profesorul s-a așezat pe scaunul din față ca să-și vadă mai bine șoferul, iar ea a făcut niște ture necesare prin oraș pentru ca el să aibă timp suficient. Seara, după ce și-a hrănit și și-a culcat copilul, Nidia și-a lepădat uniforma, a făcut un duș, s-a rujat și a apărut înaintea prăzii chipurile ca să-i dea dosarul uitat în mașină și care putea să aștepte foarte bine până a doua zi. Niciodată nu luase o decizie amoroasă atât de îndrăzneată. A ajuns la hotel înfruntând crivățul, a urcat la apartamentul lui, și-a făcut cruce și a bătut la ușă. Era ora unsprezece și jumătate când a intrat definitiv în viața lui Paul Ditson II.

Nini a mea trăise ca o călugăriță la Toronto. Noaptea tânjea după o mână de bărbat pe trup, însă trebuia să supraviețuiască și să-și crească fiul într-o țară în care ar fi fost veșnic străină; nu avea timp de fantezii romanțioase. Vitejia cu care se înarmase în seara aceea pentru a ajunge la ușa astronomului s-a topit în clipa în care omul i-a deschis în pijama și cu o mutră adormită. S-au privit preț de o jumătate de minut, neștiind ce să-și spună – el nu o aștepta iar ea nu avea nici un plan –, după care el a poftit-o să intre, uimit de cât de altfel arăta fără uniformă și căciulă. I-a admirat pletele negre, chipul cu trăsături neregulate și zâmbetul pieziș, pe care până atunci le văzuse doar pe fugă. Iar ea a fost uimită de diferența de înălțime dintre ei, prea puțin vizibilă în mașină: stând pe vârfuri abia ajungea cu nasul la sternul acestui uriaș. După care i-au

căzut ochii pe dezordinea de cataclism din apartament și a conchis că omul chiar că avea nevoie de ea.

Paul Ditson II își petrecuse cea mai mare parte a existenței studiind comportamentul misterios al corpurilor astrale, dar știa foarte puțin despre corpurile feminine și nimic despre capriciile amorului. Nu fusese niciodată îndrăgostit; relația cea mai recentă era cu o colegă de facultate cu care se vedea de două ori pe lună, o evreică atrăgătoare care se ținea bine pentru anii ei și care insista să plătească nemțește nota la restaurant. Iar Nini a mea iubise doar doi bărbați, soțul ei și un amant pe care și-l smulsese din cap și din inimă în urmă cu zece ani. Primul fusese un partener cam zăpăcit, absorbit doar de munca sa și de acțiunea politică, călătorind întruna și mult prea distrat ca să se prindă de nevoile ei, cel de-al doilea fusese o legătură sporadică. Nidia Vidal și Paul Ditson II erau pregătiți pentru dragostea ce-avea să-i unească până la sfârșit.

Am ascultat de multe ori povestea – probabil romanțată – a dragostei bunicilor mei și am ajuns s-o știu pe de rost, ca pe o poezie. Firește, nu cunosc amănuntele acelei nopți, dar mi le pot imagina, doar îi cunosc pe amândoi. O fi bănuit dragul meu Popo în clipa în care îi deschidea ușa acestei chiliene că se afla înaintea unei răspântii esențiale și că alegerea avea să-i determine destinul? Nu, sigur că nu, nu i-ar fi trecut lui prin minte o frază atât de ieftină. Iar Nini? Parcă o văd mergând ca o somnambulă printre hainele aruncate pe jos și scrumierele pline până la refuz, traversând livingul, intrând în dormitor și așezându-se pe pat, pentru că fotoliul și scaunele erau ocupate de hârtii și cărți. El s-o fi așezat lângă ea în genunchi și o fi îmbrățișat-o, or fi rămas așa o vreme, încercând să se obișnuiască cu intimitatea asta nouă. Poate că ei i s-a făcut prea cald, iar el a ajutat-o să-și scoată paltonul și cizmele; poate că atunci s-au mângâiat ezitant, recunoscându-se, pipăindu-și sufletul ca să fie siguri că nu se înșelau. „Miroși a tutun și a prăjituri. Și ești negru și lucios ca o focă“, o fi spus ea. Fraza asta am auzit-o adesea.

Cuprins

Vara	9
Toamna	101
Iarna	193
Primăvara	273
Ultimele pagini	333